

Rauf Parfi'nin Şiirlerinin Öğretiminde Disiplinler Arası Yaklaşımdan Yararlanma Yolları¹

Obitjon KARİMOV² , Muhittin GÜMÜŞ³

Öz

Makalede Özbekistan'daki genel orta öğretim okulları ve akademik liselerdeki (Fen ve Anadolu Liseleri) edebiyat derslerinde Rauf Parfi'nin şiirlerinin öğretilmesi sürecinde disiplinler arası yaklaşımdan yararlanmanın yeri ve öğretim usulleri konusunda somut örnekler sunulmuştur. Disiplinler arası yaklaşım günümüzde yaygın biçimde kullanılan bir terimdir. Orta öğretim edebiyat derslerinde problem çözme, eleştirel düşünme, bilişsel düşünme ve becerilerini kazanmalarını kolaylaştıran disiplinler arası yaklaşım, öğrencilerin farklı bakış açılarını tanımalarında ve değerlendirmelerinde, ilgilerini çekmede ve motivasyonlarını artırmada etkili olduğu dikkate alındığında entegre bilgiler yoluyla işlenecek konuya çoklu açılardan bakarak yorumlama ve değerlendirme imkânına kavuşur. Edebiyat derslerinde öğrencilerin belli başlı şairlerin ve yazarların edebî kişiliklerine, eserlerinin mesajlarına, hayal ettikleri durumlara daha bütüncül bir yapıda bakabilme yetisini nasıl kazanacakları üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Rauf Parfi, Disiplinler arası yaklaşım, İletişim teknolojileri, Yağmur tasviri, Görsel yayınlar, Edebî tahlil, Geribildirim, Söz sanatları

Ways of Using an Interdisciplinary Approach in Teaching Rauf Parfi's Poems

Abstract

The article presents specific examples of the place and teaching methods of using the interdisciplinary approach in teaching Rauf Parfi's poems in literature courses in secondary and high schools (Science and Anatolian High Schools) in Uzbekistan. The interdisciplinary approach is a widely used term today. Considering that it facilitates the acquisition of problem-solving, critical thinking, cognitive thinking and skills in secondary education literature courses, it is effective in recognizing and evaluating different opinions of students, attracting their interest and increasing their motivation. Students will be able to interpret and evaluate the subject from multiple perspectives through integrated information. In literature courses, the focus is on how students can gain the ability to look at the literary personalities of well-known poets and writers, reveal the messages of their works, and the situations they imagine in a more holistic structure.

Key Words: Rauf Parfi, Interdisciplinary approach, Communication technologies, Rain depiction, Visual publications, Literary analysis, Feedback, Rhetoric

Atıf İçin / Please Cite As:

Karimov, O. ve Gümüş, M. (2022). Rauf Parfi'nin şiirlerinin öğretiminde disiplinler arası yaklaşımdan yararlanma yolları. *Journal of Turkic Civilization Studies*, 3(2), 73-82.

Geliş Tarihi / Received Date: 11.06.2022

Kabul Tarihi / Accepted Date: 20.07.2022

¹ Bu makale, 12.11.2022'de Özbekistan Namangan Devlet Üniversitesi tarafından düzenlenen "Замонавий ўзбек адабиёти ривожиди Усмон Носир ижодий меросининг ўрни ва аҳамияти" çağdaş Özbek Edebiyatının Gelişmesinde Osman Nasır'ın Edebî Mirasının Yeri ve Önemi" adlı uluslararası sempozyumda yazarları tarafından sunulan kısa tebliğin genişletilmiş biçimidir. Özbekçe yazılan kısımlar Muhittin Gümüş tarafından Türkiye Türkçesine aktarılmıştır.

² Doç. Dr. - Namangan Devlet Üniversitesi Özbek Edebiyatı Bölümü, k_obitjon@mail.ru

³ Öğr. Gör. - Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Mütercim-Tercümanlık Bölümü
muhittin.gumus@manas.edu.kg

GİRİŞ

Özbek halk şairi Rauf Parfi, 20. yüzyıl Özbek edebiyatı tarihinde benzersiz şiirleriyle hak ettiği yere sahip olmuş, edebiyatseverlerin sevdiği şair olma bahtına erişmiş söz sanatkârlarından biridir. Rauf Parfi, 27 Eylül 1943'te Taşkent vilayeti, Yenyol ilçesi Şoralisoy köyünde Muhammed Emin Parfi (1893-1955) ve Sakine İsabekkızı (1913-1995) çiftinden dünyaya gelmiştir. İlk ve orta öğrenimini Şark Yulduzi (1-7. sınıflar), Şoralisoy 53 Numaralı Okul, 8-9. Sınıflar da eğitim gördü. 1960-1965 yıllarında Taşkent Devlet Üniversitesinde okudu. Devlet Sinema komitesi ve Gafur Gulam Edebiyat ve Sanat Neşriyatında çalıştı.

Rauf Parfi, “Sır şairi” unvanıyla şiir dünyamızın sahibidir. Bizim bilgilerimiz, şiir dünyasının zahiri kısmını anlamaya ancak yeterlidir. Çünkü onu bölümler halinde kesin bir biçimde kalıplara sığdırmak sıradan bir araştırmacı için çok zor bir iş olacaktır. Bilindiği üzere her şairin bir tercüme-i hâl vardır. Kısaca ifade edecek olursak Rauf Parfi'yle ilgili ilmi çalışma yapmak kolay değildir; çünkü onun kendine has şair olduğunu, zaman ve mekâna sığmadığını, henüz onu bütün yönleriyle araştırarak kimse var mıdır acaba diyebiliriz.

Rauf Parfi'nin şiirlerinin en temel mevzusu şahsi iradesi, vatanın bağımsızlığı ve Türkistan ve Türk dünyasının birliğidir; 20. Yüzyıl Türk insanının ebedi şuurunu, keskin irade ve ruh halini kutsal Türk dilinde ifade etmeye azmetmiş ve bu murada ermiş cesaretli şiirlerdir.

İlk şiirleri 1950'li yılların sonlarında yayınlanırken 1960'lı yıllarda daha çok tanındı. O yıllarda klasik Sovyet şiirinden çok farklı olan ve sonraki yıllarda bu farklılığı daha da belirginleşen bağımsızlık ve hürriyet düşüncesini yansıtan, bir nebze sembolizmi hissettiren ve suskunluk döneminin ardından “Yeni Özbek Şiiri” olarak bilinen çağdaş Özbek şiirinin öncülerinden sayılır.

Çevirmenlik yapmış ve Byron, Şehriyar ve Nâzım Hikmet'in eserlerini Özbek okurlarına ulaştırmıştır. Uluslararası Kaşgarlı Mahmut Ödülü (1989) ve Türkiye Diyanet Vakfı Türk Dünyası Münacat Yarışması Büyük Ödülü (1996) aldığı önemli ödüllerdendir.

Jones'a (2009) göre “Disiplinler arası yaklaşım, modern müfredat içinde Avrupa Birliği'nde önemli ve bir teknik hâline gelmiştir. Disiplinler arası yaklaşım, birden fazla disiplini sentezler ve genel eğitim deneyimini zenginleştiren öğretmen ve öğrenci ekipleri oluşturur. Birçok araştırmacı, disiplinler arası çalışmaların dezavantajlarının yanı sıra birçok avantajı da olduğunu belirtir. Öğrenciler, yoğunlaşan geleneksel metotların niteliksiz pedagojisine maruz kalmıştır. Disiplinler arası yaklaşımın sağladığı pek çok fayda vardır: Bunların en başında da bir öğrencinin gelecekteki öğrenim hayatı için çok gerekli olan yaşam boyu öğrenme becerileri kazanması yer alır.” Böylece disiplinler arası yaklaşımın ilkelerine uygun öğretim programları hazırlamanın önemi ortaya çıkmaktadır.

YÖNTEM

Konuyla ilgili kaynak taraması yapılarak konunun önemi tespit edildikten sonra Rauf Parfi'nin şiirleri ve hakkında yazılan makalelerden ve eserlerden edindiğimiz bulguları yorumlama yöntemlerine başvurulmuştur. Şiirlerinde yansıtmak istediği mesajların ve içeriklerin analizi yapılmıştır.

Örnekleme

“Rauf Parfi'nin Şiirlerinin Öğretiminde Disiplinler Arası Yaklaşımdan Yararlanma Yolları” konusunda çalışma yapmadan önce şu eserlere göz atmanın yararlı olduğu görülür. Özbek edebiyatıyla ilgili çalışmalar arasında Yuldashev (2013; Çağdaş Türk Edebiyatları II, 3-4. Ünite), Korkmaz (2021) Özbekistan'ın Çağdaş Şairleri Üzerine Değerlendirme, Husanboyeva ve Niyozmetova (2022) Edebiyat eğitimi Metodu/Adabiyot o'qitish metodikasi, Qosimov (2004) Millî Uyanış Devri Özbek Edebiyatı/Milliy uyg'onish davri o'zbek adabiyoti, Rahmonov (2017) O'zbek adabiyoti tarixi, Karimov (2016) Yeni Özbek Edebiyatı/Yangi o'zbek adabiyoti tarixi, Mirzayev (2005) 20. Asır Özbek Edebiyatı/XX asr o'zbek adabiyoti, Bozorova (2021) The image of the human

psyche in rauf parfi poetru ... vb. Çalışmaların çoğunda Özbek edebiyatının tarihi, dönemleri, öğretim yöntemleri ele alınmış olmakla birlikte şairlerin eserlerinin öğretimi üzerine çalışmaların az olduğu anlaşılmıştır.

BULGULAR

Rauf Parfi'nin Şiirlerinin Öğretiminde Disiplinler Arası Yaklaşımdan Yararlanma konusunda tespit edilen bulgular şunlardır:

1. Rauf Parfi'nin hayatı, dünya görüşü ve bunları şiirlerine yansıtma biçimi,
2. Şiirlerin Özbek edebiyatı derslerinde şiir inceleme yöntemleri üzerine düşünceler,
3. Şiir tahlilleri için edebiyat derslerinin süresinin ve niteliğinin artırılması,
4. Şiirlerin tahlili için öğrencileri bağımsız ve yaratıcı düşünmeye yönlendirme,
5. Öğrencileri uygulamalı çalışmalarla ilgili temel sorulardan yararlanma imkânları,
6. Öğretmenin R. Parfi'nin mısraların içine gizlenmiş anlamları, mecazları kavramaları ve sanatlı sözleri bulmaları için öğrencilerin dikkatini çekmekle/güdülemekle başlaması gerektiği

Öğretim teknikleri içinde psikoloji, pedagoji, edebiyat tarihi, dil ve üslup bilgisi gibi alanlar arasında ilişkiler kurarak yeterliliklere sahip öğretmelere ihtiyaç duyulduğu tespit edilmiştir.

YORUM VE AÇIKLAMALAR

Eğitim ve öğretimde olduğu gibi neredeyse bütün bilim alanlarında bağımsız bir yaklaşımla yeni gelişmeler ve yeni buluşlar elde edilemez. Fizik bilim dalı için kimya ve biyoloji alanından yararlanmak ne kadar elzem ise edebiyat için de filoloji, dilbilim, dil ve üslup bilgisi, kültür, tarih ve sanat, retorik vb. disiplinlerden yararlanma o kadar elzemdir. Aksi durumlarda hiçbir disiplin içinde sağlıklı bir gelişme olmaz. İki ya da daha çok disiplinin tutarlı bağlantı ve ilişkilerle birbirine entegre edilerek bir bakış sunmakta olan disiplinler-arası yaklaşımın bütün eğitim sistemi içinde öğrencilerin ilgili, ilişkili ve bağlantılı alanlar arasında yeni bir anlam kurabilmesine destek olmak amacıyla ortaya çıktığı düşünülebilir. Disiplinler arası yaklaşımla orta öğretimde öğrencilerin eğitimini gördükleri derslerin bilim alanının temel ilkelerini, yöntem ve yaklaşımlarını günlük hayatlarına aktarmalarına yönelik çalışmaların daha sık ve etkili biçimde yapılması sağlandığında beklenen hedef davranışlara ulaşmaları daha kolay olacaktır. Öğrencilerin farklı disiplinler arasında bağlar kurabilmeleri için örnek çalışma ve uygulamalardan yararlanarak ileri sınıflarda -mesela edebiyat alanında- daha derin çalışmalar yapabilirler. Çünkü yalnızca ezberleyen, olduğu gibi kabul eden ve sorgulamadan içselleştirmenin sakıncaları bilindiğinden eğitimciler; sorgulayan, araştıran, bilimsel düşünme becerilerini kazanmış, bu becerileri hayatın içinde karşılaştığı meselelere ve durumlara göre icra edebilen ve yorumlayabilen, tahlil edebilen, edindiği bilgileri değişik alanlar için de uygulayabilen, davranış sergileyebilen bireyler yetişmesine destek olmak amacındadırlar. Disiplinler arası yaklaşımdan yararlanma yollarına girebilmek için her şeyden önce eğitim programları, ders araç gereçleri, sınıf ortamı, öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri, öğrenmeye karşı tutum ve davranışları, öğretmen yeterlikleri vb. ile ülkenin eğitim anlayışındaki hedefler, insan yetiştirme amaçları bir bütün içinde dikkate alınması gerekir. Genel çerçeve içinde birbirinden kopuk sistemlerin, birbirini desteklemeyen veya engel olan etkenlerin giderilmesi de önemlidir.

Disiplinler arası yaklaşımın Jonesy'a göre (2009) "Öğrencinin bilime karşı tutumundan akademik başarısına, bilimsel okuryazarlık kazanmasından bütüncül yaklaşım sergileyebilmesine dek olumlu etkileri olan bu yaklaşımın uygulamada kendisine yer bulması kritik bir öneme sahip. Burada çok önemli bir nokta da "ya hep ya hiç" tavrını sergilemeden, disiplinler-arası yaklaşımı, sınıf düzeyi, konu uygunluğu, öğrenci seviyesi, okul kültürü, iş yükü izin verdiği oranca uygulamaya koyabilmek...". Bu yaklaşımla çalışma, öğrenciyle öğretmeni geliştiren bir çalışma süreci sağlar.

Özbekistan'daki genel orta öğretim okullarının edebiyat eğitimi programları esasına göre hazırlanan yönergeye göre 11. sınıfta onun hayatı ve eserlerini öğretmek için 2 saat ayrılmıştır.

(To'xliev, 2018) 2 saatlik dersin aşağıdaki gibi planlanması öğretim amaçları açısından uygun olacağını düşünmekteyiz:

1. Rauf Parfi'nin özgeçmiş, Özbek edebiyatının gelişmesindeki yeri, şiirleri, şiirlerinde işlenen konular, sanatsal ve edebî çalışmalarıyla tercüme faaliyetleri hakkında bilgi. “*Tong otmoqda/ Tan Atmakta*” *Yomg'ir yog'ar/Yağmur Yağar*” adlı şiirlerinin metin üzerinde çalışmalar, şiir tahlili, Bu çalışmaların süresi 1 ders saati.
2. “*Yoz kechasi/Yaz Gecesi*”, “*Yana qaytib keldim/Yine Dönüp Geldim*”, “*Yurak/Yürek*” adlı şiirlerinin metinleri üzerinde incelemeler ve şiir tahlili 1 ders saati.

Dersin ilk saatlerinden itibaren öğretmen, Rauf Parfi'nin özgeçmişini; nerede ve nasıl bir ailede dünyaya geldiğini, ilk ve ortaokulda okuduktan sonra yükseköğretimde okuduğu eğitim kurumunu ve nasıl bir eğitimden geçtiğini, devletin nüfuzlu yayınlarında çeşitli gazete ve dergilerde faaliyet gösterdiğini anlatır. Merak edilenler hakkında gerekli bilgileri aktarır. Şairin çalışmaları hakkında fikir yürütülür, düşünceler sunulur, onun “*Karvon yo'li / Kervan Yolu*” adlı ilk şiir kitabının 1968'de yayımlandığını, ardından “*Aks-sado/Aksiseda*” (1970), “*Tasvir*” (1973), “*Xotiro / Hatirat*” (1975), “*Ko'zlar / Gözler*” (1977), “*Qaytish/ Dönüş*” (1978), “*Sabr daraxti/Sabır Ağacı*” (1986), “*Sukunat/Sükûnet*” (1989), “*Tavba/Tövbe*” (2000), “*So'nggi vido / Son Veda*” (2005), “*Sakina/Sakine*” gibi şiir kitaplarının basıldığı, o eserlerde insan hakları ve özgürlüğü, vatanın bağımsızlığı, Türkistan ideali, muhabbet duygusu gibi temaları edebî temalarla aktardığı; bütün şiirlerinin yüksek sanat değerine sahip olarak görüldüğü; tercüman sıfatıyla Bayron'un *Manfed*, Nazım Hikmet'in *İnsan Manzaraları*, Carlo Kaladze'nin “*Dengiz hayoli/Deniz Hayali*”, A. Duma'nın *Uch sarboz/ Üç Asker*”, A. Tvardovski'nin “*Zaytun navdosi/ Zeytin Türü*” adlı eserleri ve daha birçok dünya edebiyatı temsilcilerinin şiirlerini Özbekçeye aktardığıyla ilgili bilgiler ifade edilir (Şairin hayatını ve eserlerini ayrıntılı biçimde ifade eden görsellerden ve slaytlardan yararlanılır ve ders daha dikkat çekici geçmesi sağlanır).

Dersin devamında “*Tong otmoqda/Tan Atmakta*”, “*Yomg'ir yog'ar/Yağmur Yağar*” şiirleri anlamlı ve güzel okuma usulleriyle okutulur, yenilenmiş pedagojik düşünce eğilimleri (biçimden içeriğe) temelinde, M. Mirqosimova'nın ifadesiyle: “*Öğrencilere manzum eserleri ezberletirken genellikle bedii eser metni üzerinde çalışmaya yönlendirme yoluyla eserin bedii kudretini temsil eden özellikleri bedii usuller yardımıyla öğretilir* (Mirqosimova, 2006).

Şiirlerin tahlili için öğrencileri bağımsız ve yaratıcı düşünmeye, uygulamalı çalışmalara yönelten aşağıdaki sorular yönelmek mümkündür:

1. Siz güneşin doğuşunu nasıl karşılıyorsunuz? Güneşin doğuşuyla oluşan duygularınızı anlatınız.
2. Şiirdeki “*tong o'qlar otar/tan oklar atar*”, “*quyosh – zambarak/güneş-zemberek*”, “*yashil chamberak/yeşil kuşak*”, “*yuragini tutar odamlar/yüreğini tutar insanlar*” söz ve cümlelerin içeriği hakkında neler diyebilirsiniz?
3. İnsan ömrü, tan atması/şafak sökmesi ve güneşin nurunu saçması olaylarının karşılıklı ilişkisi nasıldır?
4. Siz, tabiatta yağmurun yağışını hiç gözlemlediniz mi? Bu süreci nasıl açıklarsınız?
5. Şiirde tasvir edilen lirik kahramanın durumunu nasıl değerlendiriyorsunuz? Siz de böyle bir hâle düştünüz mü?
6. Şair niçin “*Yomg'ir yog'ar, shig'alab yog'ar/ Yağmur yağar, sicim gibi yağar*” dizesini 6 kez kullanıyor?
7. “*Tomchilar tomchilar sochimga/ Damlar damlar saçıma*” mısraında yan yana getirilen damlalar sözü hangi anlamları ifade ediyor?
8. Yağmur konusunda yazılan başka hangi şiir ya da sanat eserlerini, işitsel ve görsel kaynakları hatırlıyorsunuz?

Öğretmen öğrencilerin düşüncelerini genelleştirip, ilginç hâle getirdikten sonra tahlil çalışmasını devam ettirir. “*Tong otmoqda/Tan Atmakta*” şiirinde şairin ümitleri, parlak duygularının

kendini ifade eder olması, bu fizik kanunlarına göre nurun zerrelere hâlinde dağılması olayına muvafık olmasını, şairin tasavvur ettiği yer küre işte o zerrelere akımı yani oklardan yansıtıldığı gibi hissedilişini anlatmaktadır. İnsanlar her gün tanla/şafakla hoş beş eder, buluşur. Tan; hayatın, günün başlangıcı, saflık ve temizliğin işareti olarak bilinir. Bu nedenle insanlar onunla buluşmaya çabalar, ondan şevk alarak yaşamaya çalışır. Buna bağlı olarak yaşantısının dopdolu geçmesine gayret ettiğini hayatî delillere dayandırarak izah etmektedir.

“Yomg’ir yog’ar/Yağmur yağar” adlı şiiriyle ilgili yorum sürecinde Yo’ldoshev’in (1996) şiir tahlili örneğinden yararlanıldığı takdirde, amaca uygun davranılmış olur:

Yomg’ir yog’ar, shig’alab yog’ar, / Yağmur yağar, sicim gibi yağar,

Tomchilar tomchilar sochimga. / Damlar damlar saçıma.

Yomg’ir yog’ar, shig’alab yog’ar, / Yağmur yağar, sicim gibi yağar,

Ham qayg’umga, ham quvonchimga... / Hem kaygıma hem kıvancıma...

Rauf Parfi’nin üç dörtlükten ibaret zevk veren şiiri, adeta ses taklidi biçiminde başlamakta ve şiirin tam yarısı “Yomg’ir yog’ar, shig’alab yog’ar/ Şarıl şarıl yağan yağmur” dizelerinin tekrarıdır. Öğretmen, mısraların içine gizlenmiş cazibeyi bulmaya öğrencilerin dikkatini çekmekle/güdülemekle başlamalı. Sicim gibi yağan yağmur, yağmurla kâh ruhu mahzun, kâh hoşnut şair, saçlara damlayan damlalar, yağan yağmurun lirik kahraman kaygısına da kıvancına da birlikte damladığını tasvir etmesi öğrencilerin ruh hâllerinde huzursuzluk yaratır. Onlar yağmur dolayısıyla nazik bir lirik kahramanın hâlini hissederler. Onun deneyimlerini yağan yağmur gibi somut biçimde göz önüne getirirler. Şair yağmur yağdığını haber vermiyor, ancak yağmuru şairane tarzda göz önünde yağıdırıyor. Öğrenci, yağmurun sonsuz hissettirici, çarparak damlayan damlaları mısralara uygun hâle getirilen sözler arasından bulur. “ Yomg’ir yog’ar, shig’alab yog’ar, Tomchilar tomchilar sochimga... Yağmur yağar, sicim gibi yağar,/Damlar damlar saçıma...” mısralarındaki “ch/ç” sesi çarparak damlayan damlaların ahengini yansıtmaktadır. Aynı zamanda yan yana gelen “damlar” sözü iki anlamda kullanılmıştır ve öğrenci niçin bir sözün (tomchilar/damlar) iki kez tekrarlanmasına dikkat ederken kelimenin iki anlam taşıdığını keşfeder. İlk olarak kullanılan “tomchilar/damlar” ad/isim kelime türüne girer, vurgu “i” sesine düşer, sonraki “tomchilar/damlar” sözü ise fiil türünde bir kelime olup vurgunun “o” sesinde olduğunu fark eder. Bir bakışta tamamıyla aynı biçimde yazılan iki sözün yan yana kullanılmasından sanatlı bir anlam bulabilme eylemi öğrencinin hayal âlemini genişletir, âlemin güzelliğinin de derinlemesine hissetmesine yol açar. “Shig’alab yog’ayotgan yomg’ir Sicim gibi yağan yağmur” sihirli biçimde verilip yağmuru unutan, onun sihirli musikisine esir olan şairin gönlü de yağmura dönüşür ve şiir sonunda işte böyle mısralar ortaya çıkar: “Yomg’ir yog’ar, shig’alab yog’ar, Yog’a boshlar qog’ozga ko’ngil/ Yağmur sicim gibi yağar, Yağmaya başlar kâğıda gönül”. Şiir tahliline doğru yönlendirilen öğrenciler sanatlı sözlerin eserin şekline maharetle yerleştirildiğini bulabilirler ve bu onların yalnızca duyuşsal gelişimine değil aynı zamanda bilişsel gelişimlerine de tesir edeceği şüphesizdir. Demek ki, tahlilin şeklini keşfetmekle başlamak ondan çıkarımda bulunmanın mümkün olduğunu gösterir ve bu çalışmanın sanat değerine sahip eserin içeriğini değersizleştirmez, aksine onun tesir gücünü geliştirmeye katkı sağlar. (Konuya uygun seçilen disiplinler arası entegrasyona dayalı görsel-işitsel kaynaklar ve şarkı söylenmesi dersin estetik cazibesini geliştirme, öğrencilerin edebiyat ve sanata olan iştiaklarını geliştirmeye katkı sağlar).

Dersin sonunda öğrencileri araştırma faaliyetlerine yönelten ödevler verilir. Böylece araştırma metodlarından yararlanmanın aşağıda yer verilen bazı talepleri dikkate almak gerekir:

1. Öğrenciye bağımsız çalışma ilk dikkate alınması gereken konudur, konuya ait ilmî, edebî, eleştirel makaleler, kaynak eserler kesinlikle tavsiye edilmelidir.
2. Öğrencilerin bağımsız araştırma yapmalarını geliştirmede öğretmen kesinlikle yardımcı olmalıdır.
3. Yazarın edebî kişiliğini ve faaliyetlerini öğrenmedeki önemli noktaları öğrencinin doğru

tespit edip etmediğini öğretmen gözlemlemelidir.

4. Araştırma sürecinde öğrenci, yazarın eserinin konusuna, edebî türüne, eserdeki toplumsal ve manevi sorunların hacmine ve önemine, yazarın bakış açısına özel bir önem vermesi gerektiğinin belirtilmesi şarttır.
5. Yazarın becerisine sanat eseri ve hakkaniyetli taleplerine dayalı bir değerlendirmenin ancak estetik tahlil rehberliğiyle mümkün olduğu anlatılmalıdır.
6. Öğrencinin edebî eserleri bağımsız öğrenme yoluyla bir müellifin millî edebiyata kattığı hisseyi tasavvur edebilmesi gerekir, edebî ürünün estetik değerini aydınlayabilmesi becerisine sahip olmalıdır (Mirqosimova, 2006: 87).

Ev ödevi aşağıdaki konulardan oluşturulabilir:

1. Değişik bilgi kaynaklarından veya internetteki kaynaklardan Rauf Parfi'nin şiirlerinin bulunması ve tabiat manzaralarını tasvir eden şiirlerinden örnekler ve bunların ezberlenmesi.
2. Şairin şiirlerinde kullandığı söz sanatları ve benzetme sanatlarından örnekler.
3. Yağmur temasında yazılmış başka eserlerin tespiti.
4. Yağmur tasviriyle ilgili bir resim, şarkı, görsel-işitsel yayın bulma.
5. Yağmurla ilgili sanatsal nitelikli bir metin yazma.
6. Özbek edebiyatında yağmur tasviri" temalı kısa bir araştırma.

İkinci ders saatinde öğrencilerin kısaca bireysel araştırmanın ne olduğu hakkında bilgilendirilmesiyle başlanır. Şairin şiirlerinden örnekler ezberden okunur, yazarın şiirlerinde yer alan sanatlı sözlerle benzetmelerden ibaret edebî sanatları slaytlar ve yaratıcı çalışmalar sunularak değerlendirilir. Bulunan şarkılar, görsel-işitsel yayınlardan örnekler sunulur; araştırma çalışmasında en başarılı öğrencinin çalışması okunur (Kısa araştırma tahlili "Genç icatkarlar topluluğunun çalışmalarının devamlılığının sağlanması için eserlerinin baskıya verilmesinin önerilmesi, okul yönetimi tarafından takdir edilmesi mümkündür). Düşüncemizin isabetli olması bakımından öğrencilerin bağımsız yaratıcılık çalışmalarından örnekler verelim.

Araştırılan kaynaklarda yağmur "osmonning ko'z yoshlari/ gökyüzünün gözyaşları", "billur sevinch yoshi/billur gibi sevinç gözyaşı", "dur donasi/inci tanesi/dürdâne", "g'amxo'r ona/şefkatli anne", "yipor (mushk)/misk", "baraka tomchilari/bereket damlaları", "marjon ko'z yoshlar/mercan gözyaşları", "oltin yomg'irlar/altın yağmurlar", "marvarid tomchilar/inci tanesi" damlalar", "yoqut marjon/yakut mercan" gibi sanatlı sözlerden ve benzetme sanatlarından yararlanılarak yazıldığına tanık olmaktadır:

Ko'k parqusi bulutning / Mavi zemindir bulutun

Sevinch yoshiman billur. Sevinç gözyaşıyım billur.

Tabiatni erkalab, / Tabiatı nazlandırıp

Sochilaman misli dur. / Saçılıırım inci tanesi gibi (O'ktamxon Xoldorova)

***

Yomg'ir yog'ar, go'yo yog'ilar / Yağmur yağar, güya yağıdırılır

Issiq tuproq ustiga marjon. / Sıcak toprak üstünde mercan. (Rauf Parfi)

***

Baraka yog'adi bu oltin tuproqqa / Bereket yağdı bu altın toprağa

Bir zumda musaffo, ko'm-ko'k aylana. Bir anda tertemiz, masmavi çevre.

Jon kirmish yaproqqa, hatto tosh-toqqa, / Can girmiş yaprağa, dağa taş,

Yomg'irjon yog' deyman, yog' yomg'ir yana. / Yağmuncuk yağ diyorum, yağ yağmur yine.
(Mirtemir)

***

Biz de **teşbihâne** bir ifade de bulunduğumuzda **denizde** (Özbek edebiyatında) **damlâ** (yağmur) tasvirini bulunuz:

Go'yo ko'kka chiqib dengizlar / Güya göğre çıkıp denizler
Suziladi ulug' g'alvirdan. / Süzülüyor ulu kalburdan.

Maqsud Shayxzoda:

Sho'x tomchilar zanjir bog'lashib, / Sicim gibi damlalar zincir bağlamış
Osilibdi bir ip singari. / Asılmış bir ip gibi.
Go'yo arqon uchidan ushlab, / Güya urgan ucundan tutup,
Tirmashilsa mumkin yuqori. / Tırmanmak mümkündür yukarı.
Soyga inib tushgan qatralar / Irmağa akıp giden katreler
Raqs etardi, ko'piklanardi, / Raks ederdi, köpüklenirdi
Cho'milardi suv ichra suvlar. / Çömülürdü su içinde sular.

O'ktamxon Xoldorova:

Yomg'ir quyar, / Yağmur yanar,
Qo'ziqorin – soyabonning / Kuzukarın (mantar); eyvanın
Tagida dovdır - / Dibinde güvercinler
Maysajonlar qiqirlashar / Yeşillikler haykırır.

G'ayrat Xudoynazarov:

Yomg'ir yog'ar shatur-shutur, / Yağmur yağar şarıl şarıl,
Osmon ko'ksi titroqda. / Mavi gökyüzü titremekte.
Yomg'ir hamon ezg'ilaydi / Yağmur hâlâ yağıyor
Osmon yuzi – qora, tim. / Gökyüzü kara, sessiz.

Ikrom Iskandar:

Yomg'ir yog'ar... / Yağmur yağar
Quloqlarga qochib kiradi / Kulaklara girer
Shitirlab, / Şırl şırl
Yomg'irda ivib ketgan / Yağmurda serpilir gider
Bir tovush. / Bir avaz.

Karimov, Gümüş

Rauf Parfi:

Yomg'ir yog'ib chiqdi tun bo'yi, / yağmur yağdı gece boyu,
Tong oqardi, tinmadi yomg'ir. / Tan yeri ağardı, dinmedi yağmur.
Buzilgandek osmon uyi / Bozulmuş gibi semanın evi
Yerga qarab yig'laydi og'ir. / Yere bakarak ağlıyordu yavaşça.

Shuhrat:

Bulut - to'rva so'kilib ketdi, / Bulut; ağ gibi sökülüp gitti,
Marvaridlar to'kilib ketdi. / İnciler dökülüp gitti
Qancha tansiq, aziz bo'lmasin, / ne kadar çekici, aziz olursa olsun
Maysa beli bukilib ketdi. / Çimenlerin beli bükülüp gitti

Feruza Temirova:

Derazamdan boqsam: marjon ko'z yoshlar / Pencereden baktığımda; mercan gözyaşları
Bulutlar ko'zidan asta to'kilar. / Bulutlar gözünden sakince dökülür.

Kel, osmon, ikkimiz bo'lamiz sirdosh / Gel gökyüzü, ikimiz olalım sırdaş

Nedan sening ba'zan choking so'kilar. / Neden senin bazen gırtlığın sökülür

“Yoz kechasi/Yaz Gecesi”, “Yana qaytib keldim/Yine Dönüp Geldim”, “Yurak / Yürek” şiirlerinin metinlerinin incelenmesi, tahlil edilmesi örnekteki biçimiyle yapılır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Genel orta öğretim okulları ve akademik (Anadolu ve Fen Liseleri niteliğindeki) liselerdeki edebiyat derslerinde Rauf Parfi'nin edebî kişiliğinin anlatılması ve öğretilmesi sürecinde disiplinler arası yaklaşımdan yararlanma yoluyla öğrencilerin şairin bütün şiirlerindeki edebi sanatların farkında olmaları sağlanır. Kelimelerin anlamlarını; kullanılan teşbih ve sanatlı sözlerle ilgili teorik ve uygulamalı çalışmalarını güçlendirmeye, bilişsel becerilerini geliştirmeye, konuşma ve yazma becerilerini ilerletmeye katkı sağlar. Böylece edebiyat ve sanatın kudretini eş benzeri olmayan niteliklere sahip olduğunu hissettirir, meraklarını giderir, bedii ve estetik duygularını olgunlaştırır, sanata, ana vatana, canımız tabiata sevgi ve iftihar duygularını geliştirir.

Edebiyat eğitimi içinde şiir tahlilleri özel bir öneme sahiptir. Rauf Parfi gibi hür ve bağımsız düşünebilen gençler yetiştirmek için halkın hürriyet, bağımsızlık, egemenlik kavramları çerçevesinde müstakil devlet olmanın önemini yansıtan şiirler aracılığıyla bilinçlendirilmesi gerekir. Bu bilinçlendirme yalnızca edebiyat derslerinde değil diğer alanlarda da gerçekleştirilmesi beklenir. Eğitim bilimlerinin öğretim alanıyla ilgili bütün imkânlarından yararlanmanın yanı sıra psikoloji, edebiyat tarihi, felsefe, üslupbilim ve yorumbilim alanlarından da mümkün olduğu kadar ilişkilendirmenin önemini kavratılmalıdır. Diğer disiplinlerin kavramsal çerçevesinde bağımsızlık, özgürlük/hürriyet, egemenlik kavramları yer almalıdır.

ETİK BEYAN

“Rauf Parfi'nin Şiirlerinin Öğretiminde Disiplinler Arası Yaklaşımdan Yararlanma Yolları” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI BEYANI

Makalenin hazırlanmasında iki yazarda aynı katkı oranına sahiptir.

ÇATIŞMA BEYANI

Araştırmacıların kendi aralarında veya diğer kişi veya kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKÇA

- .... (2020). Meslek Liselerini Geliştirme Dairesi Başkanlığının faaliyetleri konusunda ek çare-tedbirler doğrultusunda hazırlanan Özbekistan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulunun 18 Nisan 2020 tarih ve 240 sayılı kararı; Taşkent-Özbekistan
- Bozorova, N.(2021). The image of the human psyche in rauf parfi poetru, Buhara Üniversitesi dergisi, Özbekiston.
- Husanboyeva, Q. ve Niyozmetova, R. (2022). Edebiyat eğitimi Metodu/Adabiyot o'qitish metodikasi.
- Jones, C. (2009). Interdisciplinary approach - advantages, disadvantages, and the future benefits of interdisciplinary studies. *ESSAI*, 7, Article 26.
- Karimov, O. (2016). Yeni Özbek Edebiyatı/Yangi o'zbek adabiyoti tarixi, Taşkent-Özbekistan.
- Korkmaz, M. (2021). Özbekistan'ın çağdaş şairleri üzerine değerlendirme. *Milli Kültür Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 85-98.
- Mirqosimova, M. (2006). O'quvchilarda adaabiy tahlil malakasini shakllantirish va takomillashtirish asoslari. – T.: Özbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi “Fan” nashriyoti, – 112b. Toshkent- Özbekiston
- Mirzayev, S. (2005). 20. Asır Özbek Edebiyatı/XX asr o'zbek adabiyoti, Toshkent- Özbekiston
- Qosimov, B. (2004). Millî Uyanış Devri Özbek Edebiyatı/Milliy uyg'onish davri o'zbek adabiyoti, Toshkent- Özbekiston.
- Rahmonov, N. (2017). O'zbek adabiyoti tarixi, Toshkent, Özbekistan
- To'xliiev, B. (2018). Adabiyot [Matn]. 11-sinf: darslik-majmua. 2-qism. /B.To'xliiev [va boshq.], - Toshkent: “Özbekiston milliy entsiklopediyasi” Davlat nashriyoti, – 200b. Toshkent- Özbekiston
- Yo'ldoshev, Q. (1996). Adabiyot o'qitishning ilmiy-nazariy asoslari: Maktab o'qituvchilari, ilmiy xodimlar, talabalar uchun. – O'qituvchi,- 152b., Toshkent- Özbekiston
- Yuldashev, M. (2013). *Çağdaş Türk Edebiyatları-II*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.

EXTENDED SUMMARY

This article presents specific examples of the place and methods of using the interdisciplinary approach in teaching Rauf Parfi's poems in literature classes in secondary and high schools (Science and Anatolian high schools) in Uzbekistan. This approach is a widely used term today. It promotes the development of problem-solving, critical thinking, and cognitive skills in high school literature courses. It is effective in recognizing and appreciating students' different points of view, appealing to their interests, and increasing their motivation. In explaining and teaching the literary personality of Rauf Parfi in literature classes in secondary and high schools (Science and Anatolian high schools), students are taught the ability, through an interdisciplinary approach, to understand the literary art in all poems of the poet. It enhances their theoretical and practical knowledge of the meanings of the words, metaphors and literary expressions used, develops their cognitive skills, and improves their speaking and writing skills. Thus, it helps them feel that the power of literature and art has unique qualities, broadens their curiosity, and develops artistic and aesthetic feelings, perception of love and pride in art, the Motherland, and the beloved nature. The analysis of poems is of particular importance in literary education. For educating young people capable of thinking freely and independently, like Rauf Parfi, it is necessary to teach the public the importance of an independent state within the concepts of freedom, independence and sovereignty through poems reflecting the importance of an independent state. This awareness is to be implemented not only in literature classes but also in other areas. In addition

Rauf Parfi'nin Őirlerinin Öğretiminde Disiplinler Arası Yaklaşımdan Yararlanma Yolları

Karimov, Gümüş

to using all the possibilities of the educational sciences related to teaching, the importance of psychology, literary history, philosophy, stylistics, and hermeneutics are to be explained as extensively as possible. The conceptual framework of the other disciplines should include notions of independence, freedom, and sovereignty.